

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, ט"ו אייר התשפ"ו

חולין ב' – כשרים ופסולים לשחיטה, וטמא ששחט קדשים

שאלות:

1. יוחנן בן השמונה לומד דף יומי, והוא רוצה לשחוט כבש, יש מצב שהכבש יהיה כשר?

הכשרין והפסולין לשחיטה

המשנה אומרת ש"הכל שוחטין ושחיטתן כשרה", למעט שלושה: חרש, שוטה וקטן. הסיבה היא החשש שמא יקלקלו את השחיטה (הגמרא תפרט את החשש). המשנה מוסיפה ש"כולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה".

הגמרא דנה בסתירה לכאורה בלשון המשנה. הביטוי "הכל שוחטין" מנוסח כהיתר לכתחילה, ואילו "ושחיטתן כשרה" מנוסח כדיעבד.

רש"י מקדים שהגמרא תפרש בהמשך את הביטוי 'הכל' לרבות מקרה מסויים או 'טמא' או 'כותי' שגם הוא כשר לשחיטה (כמו שהיא מרבה בכל מקום שנאמר הנוסח הזה כמו 'הכל ממירין' הוא 'הכל מעריכין').

ועל המקרה הנוסף הזה מתפרשת לשון המשנה 'הכל שוחטים' משמע שהוא כשר לכתחילה, וזה סותר את סיום המשפט שמשמעו כדיעבד, אחרת סוף המשפט מיותר, ברור שאם כולם רשאים לשחוט ששחיטתם כשרה!

רב אחא בריה דרבא מקשה לרב אשי האם הביטוי "הכל שוחטין" משמעו תמיד לכתחילה? הרי יש דוגמאות הפוכות:

- הכל ממירין: למרות שנאמר במשנה בתמורה "הכל ממירין", התורה אוסרת להמיר ("לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב בָרַע או רַע בְּטוֹב"). מכאן ש"הכל ממירין" מתייחס כדיעבד, הגמרא מתרצת ששם זה מקרה מיוחד משום שהמשנה מיד מפרשת שמדובר רק כדיעבד שאם אדם המיר, התמורה חלה (הבהמה השנייה קדושה) אבל הוא לוקה מלקות.
- דוגמה נוספת, הכל מעריכין ונערכין, נודרין ונידרין: התורה מעדיפה שלא לנדור כלל ("וכי תחַדל לְנַדֵּר לא יהיה בְּךָ חָטָא"; "טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדַּר מִשְׁתַּדֹּר וְלֹא תִשְׁלֵם"). רבי מאיר סובר שעדיף לא לנדור כלל, וגם רבי יהודה שסובר שעדיף לנדור ולשלם, מתייחס רק למי שאומר "הרי זו" (מפריש בהמה מסוימת), אבל לא למי שאומר "הרי עלי" (מתחייב להביא בהמה), שמא יפשע ולא יקיים. מכאן שגם "הכל מעריכין ונודרין" הוא כדיעבד.

רב אשי מביא דוגמאות אחרות שהם לכתחילה כמו, ש"הכל חייבים בסוכה" ו"הכל חייבים בציצית". רב אחא אומר שזה לא דוגמא טובה כי הלשון "חייבין" תמיד משמעו לכתחילה. לכן רב אשי מביא דוגמא נוספת 'הכל סומכין', שהיא בודאי לכתחילה כי יש מצות סמיכה והתנא לא כתב חייבין!

רב אחא מסביר את שאלתו, שיש בודאי "הכל" שהוא לכתחילה, ויש "הכל" שהוא כדיעבד, אבל מנין לנו ש"הכל שוחטין" הוא דווקא לכתחילה. ייתכן שכל המשנה מתייחסת לבדיעבד, ולא תהיה סתירה.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

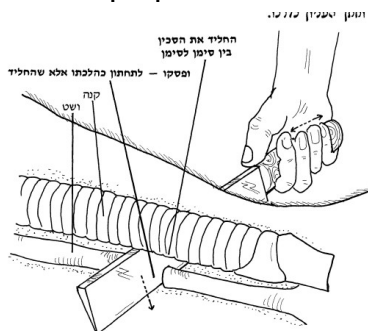
רב אשי מתרץ שהשאלה על המשנה נובעת מהביטוי "ושחיטתן כשרה", שבוודאי מתייחס לבדיעבד. אם ככה, הביטוי הראשון "הכל שוחטין" חייב להתייחס לכתחילה, אחרת תהיה כפילות: "פעמיים בדיעבד למה לי?"

2. ירמיהו כהן מאד רוצה להתרגל לאכול קדשים בטהרה, איך הוא יכול להתאמן על זה?

טמא ששוחט חולין על טהרת הקודש

רבה בר עולא מציע הסבר לסתירה במשנה, מתי שחיטה כשרה לכתחילה ומתי בדיעבד:

- "הכל שוחטין" (לכתחילה) מתייחס לטמא ששוחט חולין. הגמרא שואלת מה החידוש הרי ישראל לא מוזהרים על טהרת חולין (רש"י).
- התשובה היא, שמדובר בחולין שנעשו על טהרת הקודש, כלומר שהבעלים קיבלו על עצמם לאכול אותם בטהרה, כמו קדשים. **רבה בר עולא סובר** שחולין שנעשו על טהרת הקודש נחשבים כקדשים לעניין טומאה, מדרבנן. המטרה של מי שקיבל על עצמו לאכול חולין בטהרה, היא להרגיל עצמו בטהרת קדשים (רש"י).
- ואפילו שמדובר בחולין, טמא ששוחט לכתחילה חולין על טהרת הקודש, מביא סכין ארוכה ושוחט, כדי שגופו הטמא לא יגע בבשר.
- "ובמוקדשים לא ישחוט" (לכתחילה) ואפילו בסכין ארוכה, שמא יגע בבשר. שנאמר בתורה "וְאֵינִי הִנֵּה נֹתֵתִי לְךָ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמָתִי", מה שמלמד שצריך שמירה. לכן, חכמים גזרו שלא ישחוט לכתחילה.
- "ואם שחט ואומר ברי לי שלא נגעתי" (בבשר הקודש) — שחיטתו כשרה וזהו דין ה"בדיעבד" במשנה.
- והמשך המשנה מתבאר: "חוץ מחרש שוטה וקטן", שאפילו בחולין רגילים (שלא קיבל עליהם טהרת קודש) שחיטתם לא כשרה אפילו בדיעבד: הסיבה היא, שמא יקלקלו ויעברו על הלכות שחיטה שניתנו למשה מסיני, כפי שנלמד אותם בהמשך המסכת, מתוך חמשת ההלכות החשש בחש"ו הוא על שלוש כי את השתיים האחרות ניתן לברר אחרי השחיטה.
- "שמא ישו" – שמא שהו במהלך השחיטה ולא עשו שחיטה רציפה ופסלו אותה (הבשר יתפוך לנבלה).
- "שמא ידרסו" – שמא דחקו את הסכין בלחיצה על הקנה והוושט במקום לחתוך על ידי הולכה והבאה של הסכין.
- "שמא יחלידו" – מלשון חולדה שהיא נטמנת, שמא תחבו את הסכין בין שני הסימנים בין הקנה לוושט וחתכו את הסימנים משם.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
3. שאול הוא טמא מת, האם הוא יכול לשחוט קרבן עולה שלו בלי לטמא אותו?

דין טמא ששחט מוקדשים

הגמרא מבררת על מי נאמר המשך המשנה "וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה":

- אם על חרש, שוטה וקטן: המשנה צריכה לומר "ואם שחטו" כי זה המשך הפסקה הקודמת ולא "וכולן", הביטוי "כולן" מרמז על תוספת (רש"י).
- אם על טמא בחולין: הרי **רבה בר עולא** אמר שטמא שוחט חולין על טהרת הקודש לכתחילה, ולא צריך שאחרים יראו אותו בשחיטתו.
- אם על טמא במוקדשים: הרי אם הטמא אומר "ברי לי שלא נגעתי", שחיטתו כשרה ולא צריך עדים.

הגמרא מתרצת שהכוונה היא לטמא ששחט במוקדשים, כשלא ניתן לשאול אותו אם נגע (כי לא נמצא לפנינו). במקרה כזה, אם אחרים ראו אותו שוחט כראוי — שחיטתו כשרה.

הגמרא שואלת: האם דין טמא במוקדשים ששחיטתו כשרה, נלמד ממשנתנו? הלוא הדין הזה נלמד במסכת זבחים, "שכל הפסולין לעבודת הקרבנות ששחטו — שחיטתן כשרה", וזה כולל זרים (שאינם כהנים), נשים, עבדים וכהנים טמאים, ואפילו בקדשי קדשים, ובלבד שלא יגעו הטמאים בבשר!
הגמרא מתרצת:

- או שמשנתנו (בחולין) היא העיקר לדין טומאה בשחיטה, והמשנה בזבחים הזכירה את טמא במוקדשים אגב אזכור שאר פסולים.
- או שהמשנה בזבחים היא העיקר לדין קדשים, שהרי היא עוסקת בקדשים. אבל, משנתנו הזכירה את טמא במוקדשים אגב אזכור טמא בחולין שנעשו על טהרת הקודש.

הגמרא שואלת: איזה סוג טומאה יש לטמא שעוסקים בו במשנה?
אם נטמא במת: לא תעזור סכין ארוכה, שהרי התורה בפרשת חוקת אמרה "הַלֵּל חֶרֶב" ("וכל אֲשֶׁר יִגַע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֵלֶל חֶרֶב") שלעניין טומאת מת החרב נחשבת כחלל, כלומר כמקור הטומאה, שממנה היא נטמאה, וממילא טמא המת מטמא את הבהמה הנשחטת דרך הסכין.
הגמרא מתרצת בתחילת הדף הבא:

- שמדובר בטמא שנטמא בשרץ, שאדם טמא שרץ לא מטמא כלים, ולכן הסכין לא נטמאת.
- לחילופין, אפשר לומר שמדובר גם בטמא מת, אבל הוא לא שחט באמצעות מתכת שמקבלת טומאה, אלא הוא בדק את קרומית קנה ושחט בה. קרומית הקנה לא מקבלת טומאה כי היא פשוטי כלי עץ.